

Varga Csaba A magyar ész

2010. 10. 13.

részletek

Természetesen egy cikkben csak érinteni lehet ezt az átfogó témát, de remélem, hogy ilyen röviden is sikerül érzékeltetnem valamit a lényegéből.

(-)

Ha egy nyugati kíváncsi a nyúlra, a nyúlásra, vesz egy nyulat, kibérel egy hatalmas laboratóriumot. A nyulat szorgos kezek először is szétszedik, majd legapróbb részleteit is ezerféle elemzésnek vetik alá. Aztán a kapott vegyi eredmények, grafikonok stb. tömkelegét egy szép könyvben kiadják, s ráírják a címlapra: A NYÚL. Átnyújtják az érdeklődőnek, hogy tessék, ez a nyúl. Csakhogy ez egy döglött nyúl leírása. Ez a nyugati, bal agyfélteke által irányított gondolkodás végzetes csapdája.

(-)

„nekünk nincsenek filozófusaink, nekünk költőink vannak”.

(-)

a nyelv és a világszemlélet ugyanannak két oldala.

Az angol így mutatkozik be: „– John Smith“. Tehát a fontossági sorrendben első helyen az ÉN áll, s aztán következik csak a tágabb környezet, a család. A magyar viszont így mondja: „– Kovács János“. Vagyis előbb a hovatartozását, a családját említi, s csak aztán nevezi meg saját magát. Az angol ezt írja: 16. november, 2010. Első helyen tehát a MA áll, aztán a tágabb időlépték, a hónap, s csak legvégül jön a legtágabb időmeghatározás: 2010. (Mennyi gondot okoz ez nekik!) A magyar viszont pontosan fordítva gondolkodik: 2010. november 16. Már értjük, miért: a teljességből a részletekre haladás miatt előbb a legszélesebb körű időt adjuk meg, az évet (még régebben előbb a csillagképet, melyben kel az idő tájt a nap), aztán lépésről lépésre szűkítve a kört: a hónapot, majd a napot, órát, percet. Továbbá a gyakorlatias szempontú, bal agyfélteke által irányított ember természetes módon azt keresi, hogy mi az a világban, ami megfogható, tulajdonná tehető. (Jusson eszünkben a „gyarmatosítás kora”, s mostanában a pénz uralma.) Figyeljük meg: egy angol mondat szükségszerűen tükrözi ezt a szemléletmódot, hiszen ezek a fogalmak alkotják gondolkodásuk gerincét: ÉN, ITT, MOST, MEGFOGOM. Az én a legfőbb, s

a birtoklás. Jellegzetes bal agyféltekés gondolkodás. Például az angol, vagy a német nyelv összeomlana, ha hirtelen eltűnne belőlük a birtoklás kifejezője, a have, illetve a haben. Mi értetlenül sodródunk ebben a számunkra teljesen idegen, fordított, szervesen gondolkodású világban.

Tehát a magyar mindig a teljességből indul ki, mondhatni, a magasból figyel mindent átlátva, mint a sas, s onnan ereszkedik le az épp kívánt részletre. Minden egyes magyar szó is ilyen felépítésű, ez a gyökrendszer lényege. Vagyis mindent csak az EGÉSZ részeként értelmez, nyelve erre vezeti rá. Ez teszi lehetővé, hogy távoli dolgok között is könnyen felismerje, felfedezze az összefüggéseket, mely egyébként is a jobb agyféltekének a feladata. Ennek egyik gyakorlati gyümölcse az egyéni leleményesség. Az angolban viszont „brain storming” kell, hogy beinduljon a képzettársítás – írja Dr. Arató István A világ nyelve című tanulmányában.

(-)

A fent leírtak tanulsága az, hogy a magyar nyelvtant a magyar nyelv, nem pedig az idegen nyelvek nyelvtani szabályai szerint kellene tanítani. Mert az idegenektől átvett, azok nyelvére szabott rendszerből jóval több lóg ki a magyar nyelvből, mint ami belefér. Iskoláink pedig e nagyszerű többletet, tehát éppen azt, ami sajátosan magyar, igyekeznek levagdosni, elfeledtetni, az óvodától az egyetemig. Hol van már az az egykori állapot, amikor a magyar nyelv művelése ösztönös szellemi játék volt?

(-)